

Grundtvig belyst af en moderne anglist.

Kemp Malone: *Grundtvig's Philosophy of History* (Journal of the History of Ideas, 1940, Vol. I, No. 3. 281—298). — *Grundtvig as Beowulf Critic* (The Review of English Studies, Vol. XVII (1941). 129—138). — *Grundtvig on Paradise Lost* (Renaissance Studies in Honor of Hardin Craig (1941). 320—323).

I disse tre afhandlinger fremstilles Grundtvig for engelsksprogede videnskabsmænd fra to betydningsfulde sider: som historieskriver og som tekstfortolker. Den første side af hans virke kræver ingen kommentar, den anden er udenfor (og desværre ogsaa, som Professor Malone viser, i) Beowulforskernes kreds lidet paaagtet. De to sidste afhandlinger hænger paa det nøjeste sammen, idet deres udgangspunkt er afhandlingen *Om Bjovulfs Drape* (Danne-Virke II. 207 ff.), hvor Grundtvig i sin fortolkning strejfer *Paradise Lost*, en digression, Malone udbygger. De to sidste afhandlinger udgør principielt et hele, baade fra Grundtvigs og Malones synspunkt og i kraft af deres problemstilling. Vi skal derfor foreløbig koncentrere os om den første.

Det er absolut forsvarligt, at Malone baserer sin afhandling paa de historiske værker fra 1830'erne, *Nordens Mythologie* (1832) og *Haandbog i Verdens-Historien* (i det følgende forkortet *NMyth* og *HV*), idet disse værker maa betragtes som udtryk for Gr.s definitive historiesyn, og de alene blandt den lange række af Gr.s historiske værker, inclusive den berygtede Verdens-Krønike fra 1812 og den undervurderede fra 1817, har erobret en virkelig plads i dansk historisk tradition.

Om Malones grundsyn paa Gr. (ogsaa i de to andre afhandlinger) gælder, at han først og fremmest opfatter ham som digter. Det er rigtigt, at han imødegaar klicheen "the Danish Carlyle", og at han fastslaar at baade gennemsnitsdanskeren og gennemsnits-anglisten bedømmer ham ud fra et altfor begrænset felt, henholdsvis hans salmedigtning og hans angelsaksiske forskning; men det er ogsaa for snævert at betragte ham først og fremmest som digter, som Malone gør. Kernen i Gr.s virke er, at han er Guds præst, saadan som vi ser ham i indgangsprædikenen i Vartov Kirke (Aabent Vennebrev til en engelsk Præst. 19 ff.); og alt det andet er syner eller erfaringer i forlængelse heraf. (Et uafklaret, men lærerigt vidnesbyrd herom er *Om Aabenbaring, Konst og Vidskab*, Danne-Virke III. 201 ff.).

Disse indvendinger er dog kun en debat om, hvad man skal lægge mest vægt paa; thi Malone er fuldt ud paa det rene med, at den første faktor i Gr.s historieskrivning er hans afgjort kristne standpunkt, saa det verdenshistoriske hovedskel for ham er Kristi fødsel. Højest værdifuld er fremhævelsen af, at *HV II* (jf. Gr.s egne bemærkninger i indledningen) tilsigter en omvurdering af det stof og den periode, som Gibbon havde behandlet i *Decline and Fall of the Roman Empire*, saa det Gibbon ansaa for "decline", middelalderen, træder i forgrunden. Malone er fortrolig med Gr.s stærke dansk-nordiske patriotisme (skønt oversættelsen af *Nordboer* ved "inhabitants of the North" er uheldig,

fordi den lader ane, at udtrykket er skabt af Gr., mens det faktisk var i almindelig brug, jf. *Ordbog over det danske Sprog* og *History of the Northmen, or Danes and Normans* (1831, af Henry Wheaton, amerikansk gesandt i København)); og han gaar ind paa Gr.s kamp mod „det romerske Aag“.

Den „biologiske analogi“, Gr.s tre livsaldre ikke bare for det enkelte menneske, men ogsaa for de forskellige folk og menneskeheden som helhed, anser Malone for værkernes hovedfortjeneste og paapeger dens sammenhæng med det levende ord i selve det for Gr. afgørende: *livet*. Det er nærliggende at forfølge synspunktet i dets negative konsekvenser, fordømmelsen af Renæssancen for dens uniformering og latinisering og fremfor alt af roden til alt det onde, Romeraanden.

En af de fineste iagttagelser er den svigtende logik i bedømmelsen af det romerske folk. Grækerne og nordboerne er „Natur-Folk“, men jøderne og romerne „Konst-Folk“, hedder det i *NMyth*. Naar det, der gør jøderne til „Konst-Folk“, er, at de er „Guds Folk“ (ligesom de kristne er „det ny Guds Folk“, *NMyth*. 66), skulde den logiske konsekvens være, at romerne var Djævelens folk; men det siger Gr. ikke. Han nøjes med indpakket at sige, at „Their *raison d'être* was to do the devil's work“, idet deres opgave var „et eget Øiemed, nemlig Underkuelsen af alle Natur-Folkene“ (*NMyth*. 52). Men var romerne som kunstfolk „unaturlige“ (hvor jøderne var „overnaturlige“), kom de dog til at tjene Guds plan (afh. p. 289):

By bringing the Mediterranean world under their rule, the Romans made it easier for the Apostles to carry the gospel to all the west. If Palestine in those days had been part of some eastern empire, as it was in earlier times and was to be again in later times, the gospel might never have reached Europe at all.

Det er morsomt at se en moderne videnskabsmand, som kommer til Gr. udefra, naa til det samme resultat ved at læse de historiske værker, som Nugent Wade kom under sin første samtale med Gr. midt i deres tilblivelsestid (⁷/₁₁ 1834, jf. ovenfor p. 48).

Desværre har Malone overset, at der findes en — ganske vist lidt forsinket — tredje del af *HV*, som fører verdensbegivenhederne op til 1700, og hvor reformationen spiller en stor rolle. Med profetisk ret fastslaar han (afh. p. 297), at Gr. vilde have set denne hovedbegivenhed som „another manifestation of the Northern fighting spirit“. Gr. siger jo nemlig (*HV* III. 217) om Luther, at

han var da sikkert en ægte *Old-Sachser*, og nedstammede følgelig paa Sværd-Siden fra den „Sachsiske Wodan“ der vel er en meget dunkel Person i Aandens Verden, men maa dog i det mindste have været *Halvbroder* til den „*Angel-Sachsiske*“, og Sydskendebarn til den *Nordiske Odin*, saa det var ikke endda saa urimeligt, at *Luther* fandt meer *almindeligt* Bifald i Norden end i *Tydskland*.

I enkelte tilfælde forekommer postulater, som ikke kan staa for en nøjere prøvelse. Det savner fod i virkeligheden at mene, at Gr. kunde have opfattet det naturvidenskabelige fremstød („the scientific cause“) som særlig nordisk. Naturvidenskabens triumf vilde ikke have huet ham; og det vilde have smertet ham at skulle se nordboer eller grækere som dens ophavsmænd. Ejheller understreges Gr.s uvilje mod franskmændene tilstrækkeligt, skønt hovedbedømmelsen

af det fransk-engelske mellemværende citeres (HV II. 585 ff.). Hvis Malone havde haft adgang til *HV III*, vilde han være blevet opmærksom paa, hvad der endnu mere end deres udbredelse af „det romerske Aag“ i Gr.s øjne var vederstyggeligt ved franskmændene: deres hang til glimmer, ja ligefrem „Ryggesløshed og Leg med alt Helligt“ (HV III. 286).

Den blivende fortjeneste baade i Grundtvigs værk og Malones bedømmelse er omvurderingen af Gibbon med Bonifacius og hans engelske mission i begivenhedernes centrum. Malone kunde have ønsket linjen ført tilbage til Gregor den store, saadan som Ranke gjorde (uafhængigt af Gr.). Men for Gr. har Gregor en anden funktion, idet han betegner et vendepunkt som „den sidste gode og den første slette Pave“ (HV III. 208); reformationens opgave var at bringe kirken tilbage til tilstanden i hans tid. Skønt Ranke efter moderne opfattelse er en mere udpræget faghistoriker, maa man glædes ved, at Gr. er nævnt sammen med ham, ligesom at han er placeret i det *internationale* aandsliv.

I de to andre afhandlinger — om Grundtvig som tekstfortolker i konkrete tilfælde — ligger landet anderledes. I kraft af deres stof maa disse undersøgelser fortrinsvis appellere til engelsktalende eller engelskforskende læsere; for danske Grundtviginteresserede — i det mindste uden forkærlighed for engelske relationer — maa det afgørende være, om de viser veje ind til vor almindelige forstaaelse af Grundtvig. Begge disse synspunkter tilfredsstilles.

Grundtvig as Beowulf Critic er i visse maader den mest tilfredsstillende af de tre afhandlinger: den udtømmer sit emne relativt; og den er ikke blot et bidrag til Grundtvigforskningen, men først og fremmest et indlæg i Beowulfforskningen, idet den har en ydre foranledning, en af de velkendte engelske trykte forelæsninger, J. R. R. Tolkien: *Beowulf: The Monsters and the Critics* (Sir Israel Gollancz Memorial Lecture, British Academy, 1936). Efter referatet at dømme har Tolkien (ligesom Sedgfield i sin tredje udg. af *Beowulf*, 1935) uden at vide, det var gamle synspunkter, genoptaget det grundsyn paa *Beowulf*, Gr. havde gjort sig til talsmand for, men som navnlig positivisternes havde fjernet sig fra med deres opfattelse, at *Beowulf* var et hedensk digt, hvis kristelige partier var senere indskud frembragt af en kristen interpolator.

Malone gennemgaar alle de steder, hvor Gr. har udtalt sig om *Beowulf* fra *Danne-Virke* (i det følgende forkortet *DV*) *II* til indledningen til tekstudgaven *Beowulfes Beorh* (1861), men saaledes, at der tilkendes fremstillingen i *DV II* størst vægt. Dette er fuldt berettiget; her er det eneste konstruktive moment, Gr. tilføjer, hans egen „poetik“ (jf. den tidl. nævnte afh. i *DV III*), som netop da var under udformning: spørgsmaalet, hvilke krav man kunde stille til et epos. Trods sin store begejstring for digtets enkeltheder finder Gr. dem ikke honorerede („vi have alle Bogstaverne, men de ere ei rettelig sammenlagde og sammenføjede til et stort *Billed-Ord*“, *DV II. 273*). Malone (og den intetanende Tolkien) er paa linje med Gr. i sin betragtning af dragekampene som hedenske eventyrsujetter brugt af den kristne digter „som en Fortsættelse af Djævelens og de gamle Giganter Kamp imod Gud“ (*DV II. 278*); men Malone protesterer (afh. p. 136) imod, at Gr. dadler digteren, fordi han giver dragen, som fælder *Beowulf*, „tildeels Retten paa sin Side“. Sandt at sige er dette en konsekvens af Gr.s episke krav: formelt er det utilfredsstillende, at eventyrene

med Grændel og dragen, som fælder Beowulf, er uformidlede, og at digteren har forvekslet „Begivenhedens og Bedriftens Sammenhæng“. Men det forekommer mig at være for stærkt, naar Malone taler om hans „unfavourable criticism“, idet Gr. jo umiddelbart efter forskyder opmærksomheden til digtets mytiske betydning (p. 279).

Som Malone lader skimte igennem, betegner Gr.s tre senere studier en nedadgaaende kurve i fortolkningskritisk henseende. I indledningen til *Bjowulfs Drape* (1820) er Gr. utilfreds med blandingen af historisk tradition og rent mytiske elementer, hvad Malone forklarer ved, at Gr.s kritik er “a blend of discordant elements (neoclassic and romantic)“. Dette er fuldkommen rigtigt og vil i rigt maal blive bekræftet af de større Grundtvigundersøgelser, der fra forskellige sider kan ventes i de nærmeste aar.

Afhandlingen i *Brage og Idun* (1841) og indledningen til *Beowulfs Beorh* er i tid saa stærkt fjernet fra de foregaaende, at noget nyt i fortolkningskritisk henseende ikke kan ventes. Malone nævner ikke Englandsrejserne, men deres vigtigste forskningsresultat gjaldt et helt andet digterværk, placeringen af *Layamon* paa overgangen mellem angelsaksisk og middelengelsk, en opdagelse, Gr. ikke selv kom til at nyde frugterne af (jf. *Orbis Litterarum V* (1948). 281, 291). Nogen *placering* af Gr.s to sidste bidrag giver Malone ikke; men sandheden om dem er, at de ikke er tekstfortolkende, men mytespejlende og altsaa falder udenfor den videnskabelige Beowulforskning.

Grundtvigs sammenstilling af Beowulf og Sigurd betegnes som “ingenious but far-fetched” (afh. p. 137). Den er nu ikke saa søgt endda. For Gr. er det nordiske og angelsaksiske sagnstof en enhed; at stille de to helte saammen er derfor fuldt saa forsvarligt som at gøre Sigurd og Helge Hundingsbane til brødre, som den gamle skriver af *Codex regius* gjorde. At ingen af delene har filologisk hjemmel, er noget andet; men der ligger et mægtigt mytisk syn bag.

Grundtvig on Paradise Lost er, som tidligere antydet, vokset ud af Beowulfafhandlingen (baade hos Malone og Gr., der behandler Miltons digt DV II. 276 f.). Det er væsentligt, som Malone fremhæver, at Gr. ikke kender eller i det mindste ikke nævner *Paradise Regained*; og Gr.s kritik af *Paradise Lost* er betydningsfuld ved at vise hans episke krav i en konkret sammenhæng. Miltons fejl er, som det siges med rene ord, at han satte syndefaldet i forgrunden i stedet for forløsningen. Det er ikke hjemlet at opfatte Gr. som millennist, saadan som Malone gør (p. 322); Gr.s opfattelse af tilværelsen efter døden er den eskatologiske, som Paul Seidelin (senere) har klarlagt (Festskrift til Jens Nørregaard (1947). 254 ff.).

Det spændende i Gr.s 22 linjer om Milton er kravet om, at digteren skal „beskue Aande-Kampen i Historien“, ikke omvendt (DV II. 276). For det første er der problemet, hvad *Aande-Kampen* betyder. Ordet findes ikke i Ordbog over det danske Sprog og kan give en dansk nok at tænke paa. Malone foreslaar at tillægge det to betydninger, dels kampen mellem godt og ondt i almindelighed, dels den kamp, Lucifers oprør mod Gud har givet anledning til. Den sidste fortolkning er utvivlsomt rigtig; den første bør rettes til „Kampen om Menneket mellem Sandhed og Løgn“ (Gr.s egne ord i det foregaaende). Malone fremstiller den fundamentale modsætning saadan, at den episke digter if. Gr.

skal besynges en enkelt kamp mellem "right and wrong" som repræsentativ for hele historien, mens Milton besang hele historien, der for ham ikke bare var symboliseret ("represented"), men sammenfattet i syndefald og frelse, som repræsentativ for „Aande-Kampen“. Det er næppe rigtigt, naar Malone mener, at Gr. fandt Miltons „Billed-Ord“ for omfattende til at opnaa en episk virkning. Miltons fejl var if. Gr. „selvgjorte Optrin“ (kritikken af Cædmon DV II. 277); det givne maatte være det historiske, hvori „Aande-Kampen“ skulde anskueliggøres. Men rigtig er Malones fremhævelse af, at Gr. i stedet for Miltons aander kræver mennesker af kød og blod; og klart og smukt opsummeres standpunktet bag „Billed-Ordet“ (p. 323):

The *logos* or Word of God became known to man only through the incarnation, and the *epos* or picture-word likewise becomes real to us only through living men and women, in action on the stage of history, or so Grundtvig believed.

Helge Toldberg.